

भेरी नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड : २

संख्या : ९

बैशाख ३०, २०७५

भाग-२

भेरी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालयको
सूचना

कृषि विकास कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि-२०७५

प्रस्तावना:

कृषि क्षेत्रको समग्र विकासका लागि खाद्यान्न उत्पादन तथा पशुपालन, उत्पादन व्यवस्थापन, सहकारी, कृषि सडक, सिंचाइ, कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, संचालन र नियन्त्रण गर्ने जस्ता जिम्मेवारी स्थानीय तहमा रहेका नगरपालिकामा संविधान र स्थानीय सरकार संचालन ऐनद्वारा व्यवस्था भएको, संविधान र कानून प्रदत्त अधिकार र जिम्मेवारीलाई स्थानीय वस्ति, टोलस्तरमा रहेको कृषक, कृषक समूह, संस्था लगायतका सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय, सहभागिता र संलग्नतामा हुने कृषि विकास गतिविधिलाई

कृषि विकास कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि-२०७५

लैंगिक, वातावरण मैत्री एवं समानुपित र समावेशी बनाई मूल प्रवाहिकरण गर्नका साथै वस्ती/टोल, वडा र स्थानीय तहमा रहेका कृषक, विशेष गरेर सिमान्तकृत र विपन्नका अवाश्यकता र प्राथमिकतालाई सहभागितात्मक योजना तर्जुमा प्रक्रिया अवलम्बन गरी एकिकृत रूपमा सम्बोधन संचालन तथा व्यवस्थापनका लागि संस्थागत विकास गर्न सम्बद्ध कृषकलाई ज्ञान सूचना प्रविधि एवं व्यवसायिकरणको माध्यमबाट कृषि क्षेत्रको समग्र उत्पादन तथा उत्पादकत्वलाई वृद्धि गरी आय र रोजगारीमा वृद्धि गर्न नगरपालिका तहमा कार्यक्रम संचालनका विभिन्न मापदण्ड निधारण गरी त्यसका आधारमा गुणस्तरिय सेवा प्रदान गर्न सम्बद्ध सरोकारवाला सबैको क्षमता विकास गरी पहुँच बढाउन, अनुगमन, नियमन र नियन्त्रणको प्रणालीगत विकास गर्न गराउन समेत आवश्यक देखिएकोले नेपालको संविधानको धारा २२६, स्थानीय सरकार संचालन ऐनको दफा १०२ को उपदफा २ तथा भेरी नगरपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि (नियमित गर्ने) ऐन २०७४ को दफा ४ को अधिनमा रही नगर कार्यपालिकाले यो कार्यविधि बनाएको छ ।

परिच्छेद -१

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

- १) यस कार्यविधिको नाम, “भेरी नगरपालिका कृषि विकास कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७५” रहेको छ ।
- २) भेरी नगरपालिकाको नगर कार्यपालिकाले पारीत गरी राजपत्रमा प्रकाशन भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा:

विषय या प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा

- क) “ऐन” भन्नाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ लाई बुझाउँदछ ।
- ख) “कानून” भन्नाले संघीय कानून, प्रदेश कानून र स्थानीय कानून सम्भन्नु पर्छ ।
- ग) “नगरपालिका” भन्नाले भेरी नगरपालिका सम्भन्नु पर्छ ।
- घ) “नगर सभा” भन्नाले संविधानको धारा २२३ को उपधारा (१) बमोजिमको नगर सभा सम्भन्नु पर्छ ।

- ड) “कार्यपालिका” भन्नाले नगर कार्यपालिका सम्भन्नु पर्छ ।
- च) “प्रमुख” भन्नाले नगरपालिकाको प्रमुख सम्भन्नु पर्छ ।
- छ) “उप-प्रमुख” भन्नाले नगरपालिकाको उप-प्रमुख सम्भन्नु पर्छ ।
- ज) “वडा” भन्नाले नगरपालिकाको वडालाई सम्भन्नु पर्छ ।
- झ) “वडा अध्यक्ष” भन्नाले वडाको अध्यक्ष सम्भन्नु पर्छ ।
- ञ) “वडा समिति” भन्नाले संविधानको धारा २२२ को उपधारा (४) धारा २२३ को उपधारा (४) बमोजिमको वडा समिति सम्भन्नु पर्छ ।
- ट) “पदाधिकारी” भन्नाले कार्यपालिकाको प्रमुख, उप-प्रमुख, वडा अध्यक्ष तथा कार्यपालिकाका अन्य सदस्य सम्भन्नु पर्छ ।
- ठ) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” नगरपालिकाको प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा काम गर्न जिम्मेवारी तोकिएको प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- ड) “जिल्ला सभा” भन्नाले संविधानको धारा २२० को उपधारा (१) बमोजिमको जिल्ला सभा सम्भन्नु पर्छ ।
- ढ) “जिल्ला समन्वय समिति” भन्नाले संविधानको धारा २२० को उपधारा (३) बमोजिमको जिल्ला समन्वय समिति सम्भन्नु पर्छ ।
- ण) “स्थानीय तह” भन्नाले नगरपालिका तथा जिल्ला सभालाई सम्भन्नु पर्छ ।
- त) “कार्यविधि” भन्नाले “भेरी नगरपालिका कृषि विकास कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि-२०७५ लाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- थ) “प्रदेश” भन्नाले संघीय इकाइमा विभाजन गरिएको नेपालको संघीय इकाइको कर्णाली प्रदेश सम्भन्नु पर्दछ ।
- द) “विषयगत शाखा” भन्नाले नगरपालिकामा कृषि क्षेत्रको विकासका लागि स्थापना भएका शाखा, इकाई तथा सेवा केन्द्रलाई जनाउने छ । यसले अन्य विषयगत क्षेत्रको विकासका

लागि नगरपालिकामा स्थापना भएका शाखालाई समेत जनाउने छ ।

- ध) “कृषि वा कृषि क्षेत्र” भन्नाले जीवन धान्न र विकास/वृद्धिका लागि आवश्यक खाना, रेशा, जैविक उर्जा जडिवुटि र अन्य वस्तु उत्पादन गर्न प्रयोग गरीने विरुवा, पशुपन्छि, माछा समेत र ढुसी/च्याउ जातको खेती वा पालन र प्रजनन सम्बन्धि कार्य वा क्षेत्र भन्ने बुझाउँदछ । यसमा उत्पादन गर्नका लागि आवश्यक कृषि सामग्री, सिंचाई, यन्त्र र उपकरण, प्राविधिक सेवा टेवा र उत्पादित वस्तुहरूको भण्डारण र विक्रि वितरणको व्यवस्थापन समेत पर्दछन् ।
- न) “कृषक” भन्नाले कृषि वा कृषि क्षेत्रमा संलग्न कृषक, उद्यमी र व्यवसायी भन्ने बुझाउँदछ ।
- न) “मन्त्रालय” भन्नाले कृषि विषय हेर्ने नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारको मन्त्रालय सम्भन्नु पर्छ ।
- प) “योजना” भन्नाले आयोजना, परियोजना तथा कार्यक्रमलाई समेत लाई जनाउँछ ।
- फ) “सदस्य” भन्नाले,
(१) नगरपालिकाको सम्बन्धमा नगर सभा वा नगर कार्यपालिकाको सदस्य सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले नगर सभा वा नगर कार्यपालिकाको प्रमुख, उपप्रमुख, वडा अध्यक्ष वा वडा समितिको प्रमुख र उपप्रमुखलाई समेत जनाउँछ ।
(२) जिल्ला सभाको सम्बन्धमा जिल्ला सभा तथा जिल्ला समन्वय समितिको सदस्य सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले जिल्ला सभाको प्रमुख र उपप्रमुख तथा जिल्ला समन्वय समितिकोको प्रमुख र उपप्रमुखलाई समेत जनाउँछ ।
(३) कृषि समितिको सम्बन्धमा कृषि कार्यक्रम संचालन र व्यवस्थापन गर्न स्थानीय तहमा गठन भएको

- कृषि समिति तथा उप समितिका संयोजक, उप संयोजक तथा सदस्यलाई जनाउँछ ।
- ब) “समिति” भन्नाले यस कार्यविधिको व्यवस्था अनुसार नगरपालिकामा गठन भएको कृषि विकास समिति तथा उपसमितिलाई जनाउँछ ।
- भ) “संविधान” भन्नाले नेपालको संविधानलाई सम्झनु पर्दछ ।
- म) “संघ” भन्नाले संघिय संरचनाको सबै भन्दा माथिल्लो इकाईको रूपमा रहने संघिय तह सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद २

३. यस कार्यविधिको उद्देश्य देहाय बमोजिम रहेका छन् ।
- क. नगरपालिकामा कृषि विकास कार्यक्रमलाई प्रणालीगत रूपमा संचालन र व्यवस्थापन गर्न गराउन र त्यसको रेखदेख, समन्वय र नियमन गर्न गराउन र त्यसको संस्थागत व्यवस्था गर्न स्थानीय तहका सरकारलाई विषयगत प्राविधिक सहयोग पुर्याउन ।
- ख. नगरपालिकामा वस्तुस्तर देखि नै कृषकको आवश्यकता र प्राथमिकता बमोजिम तिनीहरूकै संलग्नता र सहभागितामा कृषि विकास कार्यक्रमको सहभागितात्मक योजना तर्जुमा पद्धति अवलम्बन गर्न प्रोत्साहित गर्न ।
- ग. नगरपालिकामा विभिन्न सरकारी, गैरसरकारी, विकास साभेदार, वित्तीय संस्था, सहकारी तथा निजी क्षेत्रबाट संचालन हुने कृषि विकास कार्यक्रमलाई दोहोरो नपर्ने गरी एकिकृत रूपमा संचालन र व्यवस्थापन गर्न र अन्य विभिन्न कार्यक्रम बीच परिपूरकता कायम गर्न गराउन स्थानीय सरकारलाई सहयोग पुर्याउन ।
- घ. नगरपालिकामा कृषि सम्बन्धी नयाँ प्रविधि अवलम्बन गरी गराइ उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिका लागि व्यवसायिक खेति प्रणाली अवलम्बन गर्न गराउन स्थानीय सरकारलाई

- सहयोग पुऱ्याउन ।
- ड. नगरपालिका तहमा समावेशी, लैङ्गिक ँव वातावरण मैत्री र जलवायु परिवर्तन अनुकुलन व्यवस्थापन गर्न सघाउ पुऱ्याउन ।
- च. नगरपालिका तहमा सबै सरोकारवाला कृषक, समुह, संस्था, अगुवा कृषक, कृषि प्राविधिक कृषि कार्यक्रम संचालन र व्यवस्थापन गर्न गराउन क्षमता विकासमा सहयोग पुऱ्याउन ।
- छ. नगरपालिका तहमा कृषि सम्बन्धि विभिन्न मापदण्ड, नर्मस तयार गरी गुणस्तर कायम गर्न गराउन ।
४. उद्देश्य प्राप्तिका लागि अवलम्बन गरिने निति र रणनिति
- क. कृषि प्रणालीको संभाव्यता अनुसार नगरपालिका तहमा प्रमुख उत्पादन हुने कृषि खेति प्रणालीको पहिचान गरी नगरपालिका वस्ति अथवा पकेटमा सोही बाली वा खेतिलाई प्रोत्साहन गर्न उन्नत ज्ञान, सिप, नयाँ प्रविधि, उन्नत विउ बिजन, कृषि सामग्री (जैविक, रसायनिक), सिंचाइ सुविधा, संस्थागत कर्जा, कृषि औजारको प्रयोगलाई प्रवर्द्धन गर्न गराउन सरकारी, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रबाट समेत प्राविधिक सहयोग परिचालन गरिने ।
- ख. नगरपालिका तहमा कृषि विकास कार्यक्रमलाई एकद्वार प्रणाली अवलम्बन गरी संचालन गर्न गराउन र सरोकारवाला सबैसंग समन्वय गरी कार्यक्रम संचालन र व्यवस्थापन गर्नका साथै नगरपालिकामा कृषि विकास समिति यस कार्यविधिको दफा ७ को उप-दफा क बमोजिम गठन गरी त्यस समितिको काम, कर्तव्य र जिम्मेवारी स्पष्ट गरिने ।
- ग) नगरपालिका तहमा सहभागितात्मक योजना तर्जुमा प्रकृयाको संस्थागत सुदृढिकरण, कृषि विकास कार्यक्रमको, अन्य विषय क्षेत्र अन्तर्गत संचालन हुने योजना कार्यक्रमसंग अन्तरसम्बन्ध स्थापनाबाट परिपूरकता कायम गरी एकिकृत योजना प्रकृया अवलम्बन गर्न सरोकारवाला बिच पारस्परिक

- साभेदारीको विकास गरिने रणनीति अवलम्बन गरिने ।
- घ) कृषि कार्यक्रमलाई वडा र वस्ति तहमा निक्षेपित वा प्रत्यायोजित गरिनुका साथै नगरपालिका तहमा संघीय वा प्रदेश स्तरका कार्यक्रमहरूसंग पनि समन्वय गरी संचालन गरिने ।
- ङ) नगरपालिका स्तरमा कृषि क्षेत्रमा देखिएको कृषि जनशक्तिको कमीलाई सम्बोधन गर्न विभिन्न उत्प्रेरणात्मक कार्यक्रम संचालन गरी कृषि पेशामा श्रमिक आकर्षित गरिने ।
- च) नगरपालिका तहमा खेतीको लागि उपयुक्त जग्गालाई बाँझो राखी राख्ने कार्यलाई दुरुत्साहित गर्न उपयुक्त जग्गा कर प्रणाली लागु गरी जग्गाको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिने ।
- छ) जग्गा विहिन तथा अति कम खेतीयोग्य जमिन भएका किसानलाई लामो अवधिको लागि जग्गा पट्टा उपलब्ध गराउन नगरपालिकाले नीति र कानून बनाई बाँझो जमिन वा प्रयोग नभई खाली रहेको जग्गाको प्रयोगलाई बढावा दिन प्रोत्साहित गरिने ।
- ज) राष्ट्रिय, प्रादेशिक अनुसन्धानबाट देखिएको नतिजालाई कृषकसम्म पुऱ्याउन विशेष सीप, ज्ञान र प्रविधि हस्तान्तरणमा स्थानीय कृषक अगुवा, कृषि विद्यालय लगायतका शैक्षिक जनशक्तिलाई समेत सहजिकरणका लागि परिचालन गरिने ।
- झ) नगरपालिका तहले सम्बद्ध पकेट अनुसारको कार्यक्रम संचालन गर्न गराउन विशेष पहल गर्ने नीति लिइने र त्यसका लागि आवश्यक प्रवर्द्धन सामाग्रीको विकास गरिने छ ।

परिच्छेद ३

५. विषयगत कार्यक्षेत्र :

यस कार्यविधिमा देहायका विषयगत समावेश हुने छन् :

- क) नगरपालिकामा कृषि विकास कार्यक्रम संचालन र

- व्यवस्थापन गर्न संस्थागत संयन्त्र, त्यसको नगरपालिकाको साथै अन्य सरोकारवाला सबै सँगको अन्तर सम्बन्ध स्पष्ट हुने ।
- ख) नगरपालिकामा सहभागिता मूलक कृषि कार्यक्रमको एकिकृत कार्यक्रम र बजेट तर्जुमाका चरण र प्रकृया प्रस्तुत गरिनुका साथै अन्य क्षेत्र सँगको अन्तर सम्बन्ध समेत स्पष्ट हुने ।
- ग) नगरपालिकामा अख्तियारी र रकम प्रवाह प्रकृयाको विधि र प्रकृया स्पष्ट हुने ।
- घ) कृषि कार्यक्रम संचालनका विभिन्न मापदण्ड, नर्मसका साथै गुणस्तर कायम गर्न नियमन तथा अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणाली विशेष गरेर परिमाणममा आधारित मापन प्रणाली स्थापित गरिने उपाय समेटिने ।
- ङ) कृषि कार्यक्रमलाई समावेशी, लैङ्गिक र वातावरण मैत्री, सिमान्तकृत र भौगोलिक वञ्चित, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र यान्त्रिकरण गरिने विषय समावेश गरिने ।
- च) भेरी नगरपालिकामा कृषि व्यवसायिकरण गरी कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि जारी भएको कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन ऐन, २०७४ प्रवर्द्धन गर्न सघाउने ।
- छ) कृषिलाई सन्निकटताको सिद्धान्त बमोजिम संचालन र व्यवस्थापन गर्न संघ, प्रदेश तथा स्थानीय नगरपालिकाले कृषक समूह तथा वडास्तर सम्म अधिकारको निक्षेपण, प्रत्यायोजनको पद्धति स्पष्ट गरिने ।

परिच्छेद ४

७. कृषि कार्यक्रम संचालन र व्यवस्थापनका लागि संस्थागत संरचना :
- क) भेरी नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रको आवश्यकता र प्राथमिकता हेरी कार्य संचालन गराउन निम्न कार्यहरू गर्ने
- ख) भेरी नगरपालिकाले कृषि विषय हेर्नको लागि कृषि विकास

- उप-शाखा स्थापना गर्ने ।
- ग) भेरी नगरपालिकाले निर्धारण गरेको कार्य जिम्मेवारीको दायरा तथा संघिय, प्रदेश तहबाट प्राप्त जिम्मेवारीलाई निर्वाह हुन सक्ने गरी संरचना स्वीकृत गरी कार्य संचालन गर्ने ।
- घ) संगठन संरचना तयार गर्दा आफूले नगरी नहुने कार्यका लागि मात्र न्यूनतम स्थायी दरवन्दी श्रृजना गर्ने र अन्य कार्य करारबाट वा निजि क्षेत्र वा अन्तर्राष्ट्रिय वा राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था वा उत्कृष्ट अगुवा कृषक वा कृषि विश्वविद्यालयबाट प्राविधिक लिई प्राविधिक सहयोग जुटाउने रणनीति तय गर्ने ।
- ङ) भेरी नगरपालिकाको कृषि उत्पादन, बजारीकरण र व्यवसायिकरणको स्थानीय नीति र रणनीति तय गर्ने ।
- च) भेरी नगरपालिका क्षेत्र भित्र कुनै वडा ग्रामिण प्रकृतिको भए उत्पादनको विशिष्टताका आधारमा त्यस विषयको विज्ञको ज्ञान, सिप भएका जनशक्तिको चयन गर्न सकिने भौगोलिक क्षेत्र वा खेती योग्य जमिन र जनसंख्या हेरी उक्त वडा वा दुई वडाको संयुक्त शाखाको रूपमा कार्य गर्ने गरी उक्त पालिका अन्तर्गत शाखा स्थापना गरी कृषि व्यवसायिक खेतिलाई प्रश्रय पुग्ने गरी संभाव्यता बमोजिम उत्पादन विशेष जोड दिईने छ ।
- छ) भेरी नगर र छिमेकी गाँउपालिकासँग सम्बन्ध विकासमा विशेष जोड दिन स्तर अनुसार मूल्य निर्धारण, गुणस्तर, निर्धारण र नियमनमा विशेष ध्यान दिईने छ ।
- ज) स्थानीय हाट बजारको व्यवस्था गरी सो को नियमन गर्ने ।
- झ) नगर क्षेत्रमा कृषि मल, वीउ, कृषि समाग्री र उपजको मागको आंकलन गरी आपूर्तिको व्यवस्था समय मै मिलाउन प्रदेश र संघिय सरकारसँग समन्वय गर्ने र नगरपालिका भित्र सहज बेचबिखनका लागि एग्रोभेट वा सहकारीहरूको

- पनि क्षमता विकास गर्ने
- त्र) कृषि व्यवसाय सम्बद्ध सबै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी, संघ, संस्थाको लागत तयार गर्न र दर्ता गरेर मात्र व्यवसाय संचालन गर्न दिने र त्यसको मापदण्ड बमोजिम काम गरे न गरेको अनुगमन, नियमन र नियन्त्रण गर्ने ।
- ट) नगरपालिका क्षेत्रमा उक्त कार्यका अलावा स्थानीय तहका लागि ऐनद्वारा निर्धारण गरेका काम गर्न गराउन प्रमुखले कार्य सम्पादन तथा कार्य विभाजन नियमावलीको अधिनमा रही कुनै सदस्यको संयोजकत्वमा नगर स्तरीय कृषि विकास समिति गठन गर्ने ।
१. नगर स्तरीय कृषि विकास समितिको गठन
- क) नगरपालिकाको प्रमुख वा प्रमुखले तोकेको नगरपालिकाको सदस्य संयोजक
- ख) नगरपालिका प्रमुखले तोकेको नगर कार्यपालिकाको महिला सदस्य सदस्य
- ग) नगरपालिका प्रमुखले तोकेको नगर कार्यपालिकाको अल्पसंख्यक तथा सिमान्तकृत सदस्य सदस्य
- घ) नगरपालिका योजना शाखा प्रमुख सदस्य
- ङ) नगरपालिका भित्र कृषि सम्बद्ध कार्य गर्ने गैर सरकारी संस्थाहरु मध्येबाट एक जना प्रतिनिधि सदस्य
- च) नगरपालिका भित्रका उत्कृष्ट कृषक समूह मध्येबाट सबैको प्रतिनिधित्व हुने गरी एक जना महिला सहित दुई जना अगुवा कृषक सदस्य
- छ) पशु सेवा शाखाका शाखा प्रमुख सदस्य
- ज) कृषि विकास उप-शाखाका शाखा प्रमुख सदस्य सचिव
- नोट: यस नगरपालिकामा गुणस्तर नियन्त्रण शाखा, बजार व्यवस्थापन शाखाका प्रमुख वा प्रतिनिधि तथा कृषिसँग सम्बन्धित विशेषज्ञ वा अनुभवि कृषक, कृषि क्षेत्रमा उत्कृष्ट योगदान पुऱ्याउने व्यक्तिलाई आवश्यकता अनुसार आमन्त्रण

गर्न सकिने छ ।

२. नगरपालिकामा कृषि विकास समितिको काम, कर्तव्य, अधिकार, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व :

क) संस्थागत सुदृढिकरणको कार्य:

१) समूह गठन र परिचालन :

प्रत्येक वडा कार्यालय अन्तर्गत का वस्तिमा आवश्यकता अनुसारका व्यवसायिक कृषि समूह, संस्था गठन गर्न प्रोत्साहन गर्नेछ र समूह विगतमा गठन भएका उत्कृष्ट कृषि समूहहरूको लगत अध्यावधिक गरी राख्ने । समूह गठन गर्दा महिला, पुरुष वा मिश्रित जुन उपयुक्त हुन्छ सोही अनुसार समूह गतिशिलता र व्याहारिकता हेरी गठन गर्नु पर्दछ । सकेसम्म उत्पादन विशेषका आधारमा समूह गठन गर्न उत्प्रेरित गर्नुपर्ने र एउटा समूहको व्यक्ति सकेसम्म अर्को समूहको सदस्यता नलिने । समूह-समूह मिलेर सहकारी संस्थाको गठन भएको निकै प्रभावकारी देखिएकोले यस्ता समूहहरूलाई सहकारी संस्थामा आवद्ध हुन समेत उत्प्रेरित गर्ने । समूह वा संस्थालाई वडा कार्यालयमा दर्ता समेत गरी राख्ने र अनुदान वा कृषि सामग्रीको माग संकलन र वितरण पनि यस्ता समूह वा संस्था मार्फत गर्न सकिने छ । कृषि समितिले वडागत र कार्य प्रकृतिगत रूपमा यस्ता समूह वा संस्थाको अभिलेख स्पष्ट रूपमा राख्नुपर्दछ । यसरी गठन भएका समूहको विधान लगायत बैठक बस्ने, माइन्ट राख्ने, वचत परिचालन गर्ने भए त्यसको विधि र प्रकृत्यामा समेत समितिले आवश्यक सहयोग समेत पुऱ्याउने । यस्ता कृषक समूहलाई समूहको विशेषतानुसारको तालिम,

अवलोकन भ्रमण, प्रोत्साहन पुरस्कार जस्ता कार्यक्रम संचालन गरी तिनको क्षमता विकासका साथै कार्यमा उत्प्रेरित समेत गराइ राख्नुपर्ने छ । सरकारी वा गैर सरकारी तहबाट ती समूहलाई उपलब्ध गराइने श्रोत साधन, औजार, उपकरण, मल, बीउ बिजन, बाख्रा, कुखुरा आदि बारे समेत पूर्व जानकारी दिई समयमै माग संकलन गरिने । यदि स्थानीय तहले स्थानीय स्तरमा नै त्यस्ता उन्नत वीड विजन उत्पादन गर्ने कार्यक्रम रहेछ र ती समूहहरूले बीउबिजन विक्री गर्न चाहेमा स्थानीय खरीद नीति समेत तय गरी खरिद कार्य समेत गरी कृषकलाई प्रोत्साहित गर्नु पर्दछ ।

- २) स्थानीय कृषि श्रोत व्यक्तिको रूपमा अनुभवी अगुवा कृषकको छनौट र संलग्नता :
- स्थानीय स्तरमा खेतिपाति, तरकारी खेति, पशुपालन, फलफूल खेति, माछापालन, कुखुरा पालन आदी कार्यमा व्यवहारिक ज्ञान आर्जन गरेका कृषकहरूको ज्ञान, अनुभव र सीपलाई अन्य कृषकहरूमा पनि कृषकबाट कृषकमा व्यवहारिक रूपमा आदान प्रदान गर्न त्यस्ता उत्कृष्ट अनुभवी कृषकलाई समितिले छनौट गरी तालिम समेत प्रदान गर्ने ।
- यसरी तालिम प्राप्त उत्कृष्ट अनुभवी कृषकलाई कृषि प्रसार कार्यक्रममा संलग्न गराउने नीति लिइने छ ।
 - उत्कृष्ट अनुभवी कृषकलाई CTEVT बाट थप सीप आर्जनको अवसर समेत दिइ मान्यता दिइने छ ।
 - नगरपालिका क्षेत्रमा विभिन्न कृषक समूहमा

- आवद्धता जनाउने संस्थागत व्यवस्था गरिने छ ।
- किसानदेखि किसान प्रसार गर्न स्थानीय भाषा तथा परिचित व्यक्तिबाट सीप, ज्ञान प्राप्त गर्न सहज, कम खर्चिलो र समयमा उपलब्ध हुनका साथै दीगो समेत हुने देखिएकोले किसान देखि किसान कार्यक्रमलाई संचालन, व्यवस्थापन र प्रोत्साहित गर्ने नीति लिइने छ ।
- ३) स्थानीय एग्रीभेटको छनौट र संलग्नता:
 - स्थानीय तहमा निजी क्षेत्रको संलग्नता बढाउन स्थानीय तहमा एग्रीभेटहरू स्थापना गर्नका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ र तिनहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
 - नगरपालिकामा दर्ता गराई वीउ, विजन, औषधि, स-साना कृषि उपकरण सहज उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिनेछ ।
- ४) स्थानीय कृषि सहकारी संस्थाको परिचालन:
 - स्थानीय तहमा उत्पादनमूलक, बजारमूलक, सेवामूलक र निकासीमूलक, बचत तथा कर्जा सहकारीमा वर्गिकरण गरी तिनलाई स्थानीय तहमा इजाजत दिने र तदनुसारका सेवा स्थानीय तहमा कृषकहरूलाई दिने गरी सहजीकरण गर्ने गराउने ।
- ५) कृषिको थोक तथा खुद्रा व्यापार प्रवर्द्धन गराउने:
 - एक वा एक भन्दा बढी स्थानीय तह मिलेर कृषिको थोक र खुद्रा व्यापार प्रवर्द्धन गर्ने नीति लिइने छ र यसमा प्रदेश तथा संघीय सरकारको प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग समेत जुटाइने छ ।
 - कृषकलाई उचित मूल्य प्रदान गरिनुका साथै उपभोक्तालाई पनि विचौलियाको जथाभावी

- मूल्यबाट जोगाउने मूल्य नीति तर्जुमा गरी लागू गरिने छ ।
- नगरपालिका क्षेत्रमा खाद्यान्न तथा पशु हाट बजार, चिस्यान केन्द्र, राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय निकासीको व्यवस्था समेत गर्न राष्ट्रिय बजारसंग आबद्ध गराउन स्थानीय सरकारलाई सहयोग पुऱ्याइने छ ।
 - सरकारी क्षेत्रबाट मात्र यी कार्य सम्भव नहुने हुँदा सरकारी निजी र वित्तीय क्षेत्रको समन्वय र साभेदारीमा यस्ता कार्य अगाडि बढाउन नेपाल सरकार र प्रादेशिक सरकारले समेत सहजिकरणका लागि नगरपालिका मार्फत समन्वय स्थापित गरिने छ ।
- ६) कृषि विद्यालय र कृषि अनुसन्धान केन्द्रहरूको प्राविधिक सहयोग जुटाउने:
- नगरपालिकामा CTEVT बाट सम्बन्धन प्राप्त कृषि विद्यालयहरूसंग दिर्घकालीन सम्बन्ध स्थापना गरिने छ ।
 - विद्यालयका विद्यार्थीहरूलाई कृषक समूहसंग आवद्ध गराई प्रविधि स्थानान्तरणमा प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउनका लागि संस्थागत रूपमा ती विद्यालयसंग साभेदारी सम्भौता गर्न मस्यौदा तयार गरी सम्बन्धित कार्यपालिकामा पेश गरी ती विद्यालयको औपचारिक सम्बन्ध स्थापित गराउने कार्यमा सहयोग पुऱ्याइने छ ।
 - यस कार्यमा आवश्यक देखिए स्थानीय शिक्षा शाखालाई समेत आवद्ध गराई कार्य अगाडि बढाउन सकिने छ ।
 - त्यस्तै राष्ट्रिय एवं प्रादेशिक अनुसन्धान केन्द्रहरू

संग पनि सहकार्यको लागि सहकार्यको ढाँचा तयार गरी स्वीकृत उन्नत प्रविधि र विउ विजनहरू कृषकको थलोमा प्रदर्शन गराउन समेत सहजिकरण गरिने छ ।

- ७) कृषि प्रसारका अन्य कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने:
- दिगो कृषि विकासका लागि गर्नुपर्ने कार्य र अपनाउनु पर्ने प्रक्रियाहरू तथा नयाँ वा आधुनिक प्रविधिको प्रचार प्रसार गर्नका लागि आवश्यक निति अवलम्बन गर्नुपर्ने ।
- ८) वडामा संचालन हुने कृषि कार्यक्रमलाई स्थानीय कृषक समूह, सहकारी, अगुवा वा अन्य सरोकारवालाहरूसंग अन्तरक्रिया गरी देहाय बमोजिमको वर्गिकरणका आधारमा वडा समितिमा प्रस्तुत गर्ने:
- क) स्थानीय कृषक समूह, संस्था, सहकारी संस्था, उपभोक्ता समूह, गैर सरकारी संस्था वा कृषकको आफ्नै श्रोतबाट संचालन हुने कार्यक्रम
- ख) सम्बन्धित नगरपालिकाको लागत सहभागितामा संचालन हुने कार्यक्रम
- ग) नगरपालिकाको आफ्नै श्रोतले संचालन हुने कार्यक्रम
- घ) प्रदेश वा संघीय सरकारको अनुदानबाट संचालन हुने कार्यक्रम
- ङ) प्रदेश तथा संघीय सरकारबाट स्थानीय तहको समन्वयमा संचालन हुने कार्यक्रम
- च) विकास साभेदारसंगको सहकार्यमा संचालन हुने कार्यक्रम
- छ) निजी क्षेत्र संगको साभेदारीमा संचालन

हुने कार्यक्रम, र

ज) अन्य कुनै किसिमबाट संचालन हुने कार्यक्रम ।

९. कृषि क्षेत्र विकास विस्तार र प्रवर्द्धनात्मक कार्य:

१) अनुभवी अगुवा किसान प्रवर्द्धन कार्यक्रम

- उच्चमी किसान तथा अनुभवी अगुवा किसानका लागि क्षमता विकासका कार्यक्रम संचालन गर्ने र तिनको सीप, ज्ञान, अनुभवलाई पहुँच नपुगेका कृषकसम्म पुर्याउने
- यसरी स्थानीय सीप, ज्ञान र अनुभवलाई कृषक समक्ष पुर्याउन सम्बन्धमा समितिले नर्मस, मापदण्ड तथा ज्याला दर रेट तयगरी सम्बन्धित नगरपालिकाबाट पारित गराई लागु गर्ने गराउने

२) उत्तम अभ्यासको संचार, सिकाई प्रवर्द्धन

- कृषि कार्यको उत्तम अभ्यासको आदान प्रदान, प्रचार, प्रसार (मेला, प्रदर्शनी, अवलोकन भ्रमणको) आयोजना गर्ने
- एक गाउँ, टोल, बस्ति एक उत्पादनको कार्यक्रमलाई प्राथमिकता प्रदान गर्ने
- व्यवसायिक कृषि र प्रविधि र यसको तुलनात्मक लाभको व्यापक प्रचार प्रसार गर्ने
- कृषि सूचना केन्द्र, इ-कृषि प्रविधिको विकास बारे नगरपालिकालाई आवश्यक प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने

३) कृषि मल :

- माटो सुधार, प्राङ्गारिक पदार्थ व्यवस्थापन, प्राङ्गारिक एंव कम्पोष्ट मल, कृषि चुनाको प्रयोग तथा भकारो सुधार र दिगो कृषि विकास गतिविधि संचालन गर्ने

४) तरकारी खेती प्रवर्द्धन र विकास:

- व्यवसायिक तथा बेमौसमी तरकारी खेती प्रवर्द्धन गर्नको लागि हरित गृह, प्लाष्टिक घरको प्रयोगमा व्यापकता दिने

र स्थानीय परिस्थिति अनुसारका तरकारी खेतिलाई प्रोत्साहन गर्ने, तरकारी खेतिमा नविनतम प्रविधिको जानकारी गराउने, कृषकलाई सीप, प्रविधि, ज्ञान, अनुभवलाई हस्तान्तरण गर्ने ।

- तरकारी खेतीलाई स्वस्थ रूपमा उत्पादन गर्नको लागि आ.ई.पि.एम. तथा कृषक पाठशाला पद्धति अवलम्बन गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।
- बाली उपचार शिविर कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- स्थानीय संभाव्यतानुसार मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी खेतिको लागि तरकारीको बीउ, प्राङ्गारिक विषादी लगातका तरकारी खेतीलाई आवश्यक पर्ने कृषि समाग्रीहरू कृषकहरूलाई ५० देखि १०० प्रतिशतसम्म अनुदानमा उपलब्ध गराउने ।

५) फलफूल खेतिको प्रवर्द्धन र विकास:

- नगरपालिकालाई आवश्यक पर्ने फलफूलको नर्सरी स्थापना गर्ने साथै उक्त नर्सरीलाई श्रोत केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने
- स्थानीय संभाव्यताका आधारमा सुन्तला, कागति, मौसमी, दाँते ओखर, स्याउ, हलुवावेद, किवि, नासपाति, अलैचि, जैतुन आदि जस्ता फलफूल खेतिलाई व्यवसायिक रूपमा उत्पादन बढाउने र वजारीकरणमा सहयोग पुऱ्याउने कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- फलफूलको विरुवाहरूमा कृषकहरूलाई प्रोत्साहन स्वरूप ५० देखि १०० प्रतिशतसम्म अनुदान उपलब्ध गराउने ।

६) खाद्यान्न तथा नगदे बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम

- सघन धान खेति प्रविधि, उन्नत गहुँ, मकै, कोदो, फापर आदिको प्रवर्द्धन र विकास गर्ने किसिमका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- नगदे बाली प्रवर्द्धन (कफि, अदुवा, बेसार, लसुन, प्याज, केशर, अलैची, केमोमाइल, मेन्था, सजीवन आदि) विकास तथा व्यवसायिकरण गर्ने कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

कृषि विकास कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि-२०७५

- मौरी, कन्ये, सिताके, गोब्रे च्याउको व्यवसायिककरणको लागि आवश्यक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
 - उन्नत जातका वीड बिजन उत्पादन तथा प्रवर्द्धन नर्सरी स्थापना र सुदृढिकरण (खाद्यान्न, तेलहन, दलहन, तरकारी, भुईँ घाँस, डाले घाँस, फलफूल आदि) गर्ने गराउने ।
- ७) कृषि समग्री तथा कृषि यान्त्रिकरणको प्रवर्द्धन
- कृषि सामग्रीहरू (टेक्टर, सामग्री ढुवानीको लागि पिक अप जिप मिनि टिलर, धान, मकै तथा गहुँ चुट्ने श्रेसर, पानी तान्ने सोलार पम्प, पापा पम्प, मोटर, जेनेरेटर, प्लाष्टिक पाईप, स्प्रेयर, आरी, सिकेचर लगायतका सामग्री) को प्रदर्शन र सामुहिक रुपमा प्रयोगको लागि प्रोत्साहित गर्ने । साथै उक्त सामग्रीहरूलाई कृषकहरूको माग तथा आवश्यकताको आधारमा ५० देखि १०० सम्म अनुदानमा उपलब्ध गराउने ।
- ८) साना सिंचाई :
- साना सिंचाई प्रविधि हस्तान्तरण तथा प्रवर्द्धन (बर्षाको पानी संकलन तथा प्रयोग, कुलो, पैनि, पोखरी, स्प्रिङ्गलर, थोपा सिंचाई, प्लाष्टिक पोखरी आदी) सम्बन्धि कार्य गर्ने ।
- ९) खाद्य संरक्षण तथा भण्डारण:
- नगरपालिकाको खाद्यान्न उत्पादन तथा आवश्यकताको साथै खाद्यान्न अल्पता परिवारको तथ्यांक संकलन गर्ने र उपलब्धता तथा आपूर्तिको स्थिति अध्यावधिक गर्ने ।
 - स्थानीय तहमा खाद्य भण्डारणको सीप हस्तान्तरण, अभिमुखिकरण गर्ने, स्थानीय उत्पादन खरिदको समर्थन मूल्य लगायत खरिद कार्यको व्यवस्थापन गर्ने, न्यून खाद्यान्न समयमै आपूर्तिको व्यवस्था गर्ने गराउने ।
 - नगरपालिका स्तरीय खाद्य सुरक्षा समितिको गठन गरी प्रत्येक चैमासिकमा बैठक बसी खाद्य सुरक्षाको अवस्था विश्लेषण गरी तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने ।

कृषि विकास कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि-२०७५

- कृषि सम्बन्धि नीति, ऐन, योजना, गुरु योजना तर्जुमा, मापदण्ड निर्धारण र नियमन सम्बन्धि कार्य गर्ने
- नगरपालिकाको सान्दर्भिकता हेरी संघीय, प्रादेशिक नीति र कानूनसंग नबाकिने गरी स्थानीय नीति, कानून तर्जुमा सम्बन्धित नगरपालिकालाई प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने ।
- क) क्षमता विकास सम्बन्धि कार्य गर्ने गराउने :
 - स्थानीय कृषक समूह, महिला कृषक, साना तथा सिमान्त किसान, जग्गा विहिन आदिलाई उनीहरूको चाहाना र प्राथमिकता अनुसारका कार्यक्रम तर्जुमा गरी संचालनको व्यवस्था मिलाउने ।
 - स्थानीय कृषि रोजगारीलाई मर्यादित बनाउन ज्यालाको उचित व्यवस्था गर्ने ।
 - कृषि जन्य उद्योग तथा व्यवसायिक कृषि फर्म स्थापन गर्न सहयोगि कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
 - व्यवसाय स्थापन गर्नको लागि आवश्यक पूर्वाधारको विकासमा सहयोग तथा समग्रीहरूमा अनुदानको व्यवस्था गर्ने ।
- ख) स्थानीय तहमा विभिन्न मापदण्ड र गुणस्तर कायम राख्न नियमनको व्यवस्था (औषधी वा विषादीको प्रयोग, नापतौल, हाटबजार र मूल्य नियमन, ज्याला मजुरी आदि)
- ग) कृषि प्राविधिक जनशक्तिको प्रक्षेपण गर्ने:
 १. कृषि सम्बद्ध सबै कार्यालयको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी गराई कृषि क्षेत्रलाई चाहिने न्युनतम जनशक्ति र त्यसको किसिम(स्थान विशेष अनुसार) तह आदि निर्धारण गर्ने र स्थानीय गाउँपालिका तथा नगरपालिकामा राय सहित पेश गरिने ।
 २. दरबन्दि स्वीकृत गराउने र स्थानीय निकाय संग समन्वय गरी मागको आकृति फारम पठाउन

- लगाइने ।
३. सिफारिश भइ आएका कर्मचारीलाई कार्य जिम्मेवारी तोक्यो आवश्यकतानुसार उपशाखा वा वडामा काममा लगाइने ।
 ४. कर्मचारी हरूसंग कार्यसम्पादन करार गर्ने र प्रोत्साही पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था कार्य जिम्मेवारी निर्वाह गरे अनुसार गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाइने ।
 ५. गैर सरकारी वा निजी क्षेत्रको जनशक्तिको पनि दोहोरो नपर्ने गरी उचित परिचालनको नीति लिइने ।
१०. अन्तर सम्बन्ध र समन्वय
- कृषि समितिले स्थानीय नगरपालिकामा कृषि कार्यलाई संचालन र व्यवस्थापन गर्दा घनिष्ठतम सहयोग, समन्वय र सम्बन्ध कार्यलाई समन्वयित गर्न गराउने र सम्बद्ध कार्यालय, संस्था वा व्यक्ति, मुख्यतया नगरपालिका प्रति उत्तरदायी भई देहाय बमोजिमको कार्य गर्न गराउने व्यवस्था गरिने छः
- क) स्थानीय कृषक परिवार, समूह, संस्थासंग तिनको आवश्यकता पहिचान, प्राथमिकता निर्धारण र श्रोत साधनमा साभेदारीका साथै सहभगितामा कार्यक्रम संचालन गर्ने गराइने ।
 - ख) स्थानीय कृषक परिवार विशेष गरेर विपन्न र सिमान्तकृत परिवारलाई केन्द्रमा राखि उक्त कार्य गर्न गराउन वडास्तरका साथै वस्ति र टोलस्तरमा कार्यरत गैर सरकारी संस्थाको सहयोग र समन्वयमा उक्त कार्य गर्ने गराइने ।
 - ग) नगरपालिकामा कृषि क्षेत्रसंग प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष सरोकार राख्ने शाखा साथै विषयगत समिति र उप-समितिसंग अन्तर सम्बन्धित विषयमा औपचारिक तथा अनौपचारिक सम्बन्ध स्थापना गर्ने गराइने र एक अर्काका कार्यक्रममा परिपूरकता कायम गर्न गराउन सदैव सकृय भूमिका निर्वाह गरिने ।

- घ) स्थानीय तहमा कार्यरत कृषि सेवा प्रदायकको सूचि तयार गरी नियमित रूपमा अध्यावधिक गराई राख्ने, यसरी सूची तयार गर्दा ती संस्थाले स्थानीय तहको कुन कस्ता प्रकृतिका कृष्याकलाप वा कार्यक्रम बस्तिरटोलमा परिवारमा केन्द्रित गरेका छन् त्यसको विवरण तयार गर्न र दोहोरो नपर्ने गरी कार्यक्रम समन्वयित रूपमा संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइने ।
- ङ) संस्थामा कार्यरत प्राविधिक जनशक्तिको अधिकतम उपयोग गरिने उपाय पहिचान गरिने र सरोकारवालासंग छलफल गरी आपसी समन्वयमा प्राविधिक जनशक्तिको परिचालनको रणनीति तय गरिने ।
- च) वडा वा वस्ति र टोलमा स्थानीय तह वा बाह्य श्रोत साधनबाट कृषि कार्यक्रम संचालन गरिने रहेछ भने ती संस्थासंग औपचारिक सम्झौता गरी कार्यक्रम संचालन र व्यवस्थापन गरिने ।
- छ) नगरपालिकाका पदाधिकारीसंग औपचारिक र अनौपचारिक सम्बन्ध स्थापित गर्न गराउन समस्त कृषि क्षेत्रको कार्यक्रम बारे अभिमुखिकरणका कार्यक्रम संचालन गरिने ।
- ज) अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालनका लागि कृषि क्षेत्रका सम्भाव्यता र तिनको उचित उपयोगको स्पष्ट मार्ग चित्र प्रस्तुत गरिने र मानव, आर्थिक र भौतिक श्रोत साधनको आवश्यकता वा परिचालन बारे जनप्रतिनिधिलाई निरन्तर जानकारी गराइ राखिने ।
- झ) संचालित अभिमुखिकरण कार्यक्रममा खाद्य सुरक्षाको स्थिति, बचत हुने वा न्यून हुने र नगरपालिकाबाट बाहिर निकासीयोग्य कृषि पदार्थको बारेमा पनि जानकारी मूलक सूचना समेटिएको ब्रोसर बनाई जानकारी दिने साथै खाद्यान्न वा अन्य बाली न्यून हुने वस्ति समेत पहिचान गरिने र त्यस वस्तिको

- सम्भाव्यताको समेत लेखाजोखा तयार गरी उत्पादनका सम्भाव्य क्षेत्र पहिल्याई समुचित कार्यक्रम संचालनमा ल्याइने ।
- ब) अभिमुखीकरण कार्यक्रमबाट स्थानीय तहमा कृषि कार्यक्रम संचालनका लागि श्रोत परिचालन वा आन्तरिक वा बाह्य लगानी आकर्षित गराउने रणनीति लिइने ।
- ट) सम्बन्धित कार्यपालिका तथा सरोकारवाला गैर सरकारी संस्था, निजी क्षेत्रका पदाधिकारीलाई कृषि कार्यक्रम संचालनमा र स्थानीय लगानी बढाउने कार्यमा संलग्न गराउन निरन्तर सम्पर्क, संचार र समन्वय गर्ने गराउने व्यवस्था गरिने ।
- ठ) कृषि कार्यक्रमलाई स्थानीय योजना चक्रमा आवद्ध गराउन योजना तर्जुमाका प्रत्येक चरणमा (बजेट पूर्वानुमान प्रक्षेपण, मार्ग दर्शन तयारी, वडास्तरमा गरिने कार्य, स्थानीय योजना तर्जुमा समिति, अनुदान आदि सम्बन्धी) नीतिगत तथा कार्यगत समन्वय स्थापित गरी तोकिएको समयमा कार्य गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाइने ।
- ड) संचालित कार्यक्रमको एकल वा संयुक्त अनुगमनको व्यवस्था मिलाउन सूचक तयार र स्वीकृति दिई अनुगमन कार्य गर्ने गराउने र प्राप्त अनुगमन प्रतिवेदनमा समीक्षा गर्ने व्यवस्था मिलाइने ।
- ढ) कार्यक्रम संचालन गर्दा उप-समिति वा कार्यदल गठन गर्नु पर्ने भए आन्तरिक कार्यविधिमा समावेश गरी स्वीकृतिका लागि पेश गरिने ।
- ण) जिल्ला भित्रका स्थानीय तहका अन्य गाउँपालिका वा नगरपालिका वा गाउँपालिका र नगरपालिकामा कार्यरत प्रदेश तथा संघीय सरकारसंगका कार्यालयका साथै गैर सरकारी संस्थाहसंगको समन्वयकारी भूमिका जिल्ला सभाले

खेलने हुँदा जिल्ला समन्वय समितिसंग निकटतम सम्पर्कमा रहि समन्वयको व्यवस्था मिलाउने

- त) समस्या समाधान: यस नगरपालिकाको कृषि विकास उपशाखा मार्फत कृषि कार्यक्रम संचालन गर्दा कुनै समस्या परेमा यस नगर स्तरिय कृषि विकास समितिले आवश्यक निर्णय गरि कार्यक्रममा सहजता ल्याउन सक्नेछ ।

११. वडास्तरको कृषि विकास समिति:

१. नगरपालिकाको वडा तहमा कृषि र पशुपंछि सेवा विकासका लागि देहाय बमोजिमका समिति गठन गरिनेछ ।

- क. वडा अध्यक्ष वा निजले तोकेको वडा सदस्य संयोजक
ख. वडाको महिला सदस्य सदस्य
ग. वडाका सचिव सदस्य
घ. वडामा रहेका उत्कृष्ट कृषक समूह मध्येबाट एक जना महिला सहित दुई जना प्रतिनिधि सदस्य
ङ. वडास्थित पशु सेवा केन्द्रका प्रमुख सदस्य
च. वडास्थित कृषि सेवा केन्द्रका प्रमुख सदस्य-सचिव
छ. वडा भित्रका उत्कृष्ट कृषक, विशेषज्ञ वा कृषि सम्बन्धी सिप भएका व्यक्तिलाई आवश्यकता अनुसार आमन्त्रण गर्न सकिने छ ।

२. वडास्तरको कृषि विकास समितिको काम कर्तव्य र अधिकार:

- क. वडामा रहेको कृषि सम्बन्धि सम्भावनाहरूको अध्ययन गरी पकेट क्षेत्र निर्धारण तथा अध्यावधिकगरि कृषि सम्बन्धि कार्यत्रुट्म संचालन गर्न सहयोग गर्ने ।
ख. वडामा रहेका कृषक समूह तथा कृषि सहकारीहरूको लगत अध्यावधिक गर्ने ।
ग. वडामा रहेका कृषि सम्बन्धि तथ्याङ्कहरूको अध्यावधिक गर्ने ।
घ. वडामा स्तरमा कृषि सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने, गैर सरकारी संस्थाहरूको विवरण अध्यावधिक गरी तिनिहरूको

- बजेट तथा कार्यक्रमलाई योजना तर्जुमा प्रक्रियामा अनिवार्य सहभागि गराउने ।
- ड. वडा स्तरमा संचालन हुने कृषि सम्बन्धि बजेट तथा कार्यक्रमको तर्जुमा गर्ने ।
- च. वडा स्तरमा संचालन गर्ने कृषि सम्बन्धि क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा सहयोग गर्ने ।
- छ. वडाको आवश्यकता अनुसारका कृषि सम्बन्धी अन्य कार्यहरू गर्ने गराउने ।

परिच्छेद ५

योजना र बजेट तर्जुमा प्रकृया

१२. विषयगत क्षेत्रको आवश्यक तथ्यांक, सूचना संकलन, विश्लेषण गरी कृषि क्षेत्रको वस्तुगत विवरण तयार गर्ने :
- क) कृषि क्षेत्रको मध्यकालीन वा दीर्घकालीन रणनीतिगत विकास योजना तर्जुमा गर्ने र उक्त योजनाले लिएका नीति रणनीतिलाई आवश्यकतानुसार सम्बन्धित नगरपालिकाको आवधिक योजनामा समावेश गरी लागू गर्ने गराउने ।
- ख) उक्त स्वीकृत विषयगत क्षेत्र र आवधिक योजनाले लिएका लक्ष र उद्देश्य प्राप्तिका लागि आवश्यक बजेट तथा योजना तर्जुमा गर्ने
- ग) वस्ती तथा वडा स्तरीय कृषि योजना तर्जुमाको लागि सबै सरोकारवालाको बैठक आयोजन गर्ने र वस्तीस्तरबाट माग भई आएका योजना कार्यक्रम स्वीकृतिका लागि पेश गर्ने ।
१३. योजना तर्जुमा गर्दा प्राथमिकता दिनु पर्ने विषय:
- क) विषय क्षेत्रगत वा आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा कृषि क्षेत्रको सम्बन्धित स्थान विशेषको संभाव्यता हेरी कृषि व्यवसायीकरणका माध्यमबाट आर्थिक विकास तथा गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुग्ने, उत्पादन मूलक तथा

छिटो प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिने, स्थानीय जनताको जीवनस्तर, आमदानी र रोजगार बढ्ने, स्थानीय बासिन्दाहरू प्राथमिकता लाई सम्बोधन हुने, जनसहभागिता जुट्ने, बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने, लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि हुने, वातावरणीय संरक्षण तथा सवर्द्धन गर्न सघाउ पुग्ने र दिगो विकासमा मद्दत पुग्ने योजनालाई प्राथमिकता दिई तर्जुमा गर्ने ।

ख) वार्षिक योजना तयार गर्दा विषय क्षेत्रगत, आवधिक योजनाका लक्ष, उद्देश्य, नीति, रणनीति र कार्यक्रम प्राथमिकता समेतलाई ध्यानमा राखी वार्षिक योजना, कार्यक्रम बजेट तर्जुमा गर्दा ध्यान दिनुपर्ने ।

१४. योजना तर्जुमा प्रक्रिया :

कृषि क्षेत्रको योजना तर्जुमा गर्दा नगरपालिकाको मार्ग दर्शन, बजेट सिलिङ्ग तथा तोकिएका प्राथमिकता क्षेत्र समेटिने गरी स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ अनुसार गर्नुपर्ने छ ।

१५. योजना, कार्यक्रम कार्यान्वयन:

१. कार्यक्रम र बजेट को कार्यान्वयन र जिम्मेवारी तालिका तयार गर्ने: कार्यक्रम स्वीकृत भए पछि सरोकारवाला सबै विषयगत निकायले आ-आफ्नो शाखागत र वडागत रूपमा योजना, कार्यक्रमलाई कृयाकलापमा विभाजन गरी निश्चित कार्य तालिकामा राख्ने र यसरी कार्य तालिका तयार गर्दा जिम्मेवारी तालिका समेत तयार गर्ने
२. यसरी तयार गर्दा कार्यक्रम कार्यान्वयन को तरिका मध्ये लिइने निम्न विकल्प जस्तै उपभोक्ता समिति, ठेक्का पट्टा, गैर सरकारी संस्था, सहकारी वा सेवा करार, अमानत मध्ये उपयुक्त विकल्पको समेत सार्वजनिक खरिद ऐनको परिधि भित्र रही छनौट गरी प्रस्तुत समेत गर्नुपर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
३. विषयगत समितिमा कार्यान्वयन तालिका पेश गर्ने :
 - क) यसरी शाखागत वा वडागत कार्यक्रम र बजेट तयार भए

कृषि विकास कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि-२०७५

- पछि, कृषि विषयगत समितिमा सम्बद्ध सबै सरोकारवाला गैर सरकारी संस्था, सहकारी संस्था र निजि क्षेत्रबाट समेत कार्यान्वयन तालिका प्रस्तुत गराउने
- ख) यसमा आपसी समन्वय र परिपूरकता कायम गर्न अन्य सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रका सरोकारवाला सबैलाई पनि आमन्त्रण गर्नुपर्ने देखिएमा सो समेत गर्ने
- ग) उक्त कार्यान्वयन तालिकामा के, कति, कहाँ, कसरी, कस्ले, कसबाट, कस्का लागि, लाग्ने लागत, उपलब्धि परिमाण र जिम्मेवार व्यक्ति र निकाय स्पष्ट देखाउनु पर्ने गरी तालिका प्रस्तुत गर्न लगाउने
४. कृषि समितिले पारित गरेपछि सम्बद्ध अन्य विषय क्षेत्रगत समितिले अन्तर क्षेत्रगत परिपूरकता हेरी पारित गर्ने र कार्यपालिकाको बजेट तथा कार्यक्रम समितिमा पठाउने । बजेट तथा कार्यक्रम समितिले मार्गदर्शन अनुसार भए नभएको हेरी कार्यपालिकामा पेश गर्ने
५. प्रमुखले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई कार्यक्रम र बजेटको अख्तियारी श्रावण ७ गते भित्र दिनुपर्ने
६. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आफूलाई प्राप्त भएको मितिले १५ दिन भित्र तयार भएको कार्यान्वयन कार्य तालिका र बजेट र कार्यक्रमको अख्तियारी कार्यान्वयन मार्ग दर्शन सहित सम्बन्धित शाखा तथा वडा समितिमा पठाउने
७. कार्यान्वयन मार्ग दर्शनमा भौतिक तथा वित्तीय प्रगति प्रतिवेदनको ढाँचा समेत राखि प्रतिवेदन पठाउने वा कार्यान्वयनको तरिका, समयमा कार्य सम्पादनमा उत्कृष्टता हासिल गरेमा पुरस्कार र नगरेमा दण्डको व्यवस्थालाई कार्य सम्पादनको अभिन्न अंगको रूपमा राख्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने ।
८. कार्यविधि सम्बन्धित नगरपालिकाबाट अख्तियारी र मार्ग दर्शन प्राप्त भएपछि कृषिसंग सम्बन्धित कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकायमा कार्यान्वयन तालिका सहित कार्यक्रम र बजेट खर्च गर्ने जिम्मेवार निकाय तोकिएको पठाउने र यदि स्थानीय तहको प्राथमिकता प्राप्त

- योजना वा कार्यक्रम भए सो समेत खुलाउनु पर्नेछ
९. कृषि समितिले वा शाखा प्रमुखले आफ्ना विषय क्षेत्र अन्तर्गतका प्राथमिकता प्राप्त योजनाको सूची समेत सम्बन्धित जिम्मेवार निकाय र व्यक्तिलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने
 १०. सम्बन्धित कार्यपालिकाका प्रमुख, अध्यक्ष ले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतसंग र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सम्बन्धित महाशाखा वा शाखा प्रमुख वा वडा समितिसंग कार्य सम्पादन सूचक सहितको कार्य सम्पादन करार गर्ने
 ११. यदि कृषि क्षेत्रको विषयमा कार्य सम्पादन करार भएको भए तत्-तत् जिम्मेवार व्यक्तिसंग सचिव वा सम्बन्धित महाशाखा वा शाखा प्रमुखले कार्य सम्पादन करार समेत गर्नुपर्ने
 १२. कार्यपालिकामा स्वतन्त्र कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन समिति समेत गठन गरी महाशाखा वा शाखाको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन ६/६ महिनामा गर्ने व्यवस्था मिलाउने
 १३. अख्तियारी प्राप्त प्रत्येक निकायले मासिक रूपमा वित्तीय र प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमको दुइ-दुइ महिनामा र अन्य सबै कार्यक्रमको चौमासिक रूपमा भौतिक प्रगति प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचामा सम्बन्धित कार्यपालिकामा पठाउने
 १४. यसरी पठाएको प्रतिवेदन सम्बन्धित विषयगत समितिको सचिवलाई समेत उपलब्ध गराउने
 १५. प्राथमिकता प्राप्त योजनाको २/२ महिनामा प्रमुखले कार्यपालिकामा समीक्षा गरी वाधा अड्काउ भए फुकाउने र समयमा प्रगति हाँसिल गर्ने रणनीति समेत तय गर्ने
 १६. चौमासिक समीक्षा:
विषयगत समिति र विषय क्षेत्रगत समिति (कृषि) मा समेत प्रगति प्रतिवेदनमा कार्यपालिकामा समीक्षा हुनुभन्दा अगाडि नै समीक्षा गरी विषय क्षेत्रगत समितिका संयोजकले एकमुष्ट प्रगतिको समीक्षात्मक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्ने र देखापरेका प्रमुख मुद्दा वा समस्या प्रस्तुत

- गरी समधानको उपाय समेतको रणनीति बैठकबाट तय गर्ने
१७. चौमासिक प्रगति प्रतिवेदन :
जिल्ला समन्वय समिति, प्रदेश वा संघीय सरकारको सम्बन्धित मन्त्रालयमा एकिकृत गरी महिना भुक्तान भएको १५ दिन भित्र प्रस्तुत गर्ने
१८. वार्षिक प्रतिवेदन पठाउने:
सम्बन्धित कार्यपालिकाले वार्षिक प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचामा आर्थिक वर्ष समाप्त भएको एक महिनाभित्र सम्बन्धित जिल्ला समन्वय समिति, प्रदेश तथा संघीय मन्त्रालयमा पठाउनु पर्ने
१९. प्रगतिको आधारमा कर्मचारीको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने प्रणाली स्थापित गर्ने, यसका लागि प्रत्येक कर्मचारीको कार्य जिम्मेवारी विवरण अनुसार कर्मचारीको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने ।
१६. अनुगमन मूल्याङ्कन समीक्षा र प्रतिवेदन:
- क) योजना वा कार्यक्रमको एकल वा संयुक्त अनुगमनको व्यवस्थाका लागि अनुगमन कार्यको कार्यतालिका नगरपालिकाको अनुगमन समितिबाट स्वीकृत गराई राख्ने र बजेट समेत छुट्ट्याउने
- ख) कृषि समितिले आवश्यकतानुसारको टोली गठन गरी नियमित अनुगमनको व्यवस्था मिलाउने छ
- ग) अनुगमनका क्रममा नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूमा निम्न कुराको विश्लेषण गरिनु पर्ने छ
- श्रोत साधनको प्राप्ति र प्रयोग स्वीकृत बजेट र समय तालिका अनुसार भए नभएको ?
 - अपेक्षित प्रतिफल समयमै र लागत प्रभावकारी रूपमा हासिल भए नभएको ?
 - कार्यान्वयन क्षमता के कस्तो छ ?
 - के कस्ता समस्या र बाधा व्यवधान देखिएका छन् र तिनको समाधानका निम्ति के कस्ता उपाय अवलम्बन गर्नुपर्छ ?
- घ) सूचना प्रविधिको उपयोगबाट अनुगमन सूचना प्रणाली

- विकास गरिने
- ड) नगरपालिकामा अनुगमन र सुपरिवेक्षणका लागि उप-प्रमुखको संयोजकत्वमा गठित संस्थागत संयन्त्रको व्यवस्था भएकोले उक्त संयन्त्रसंग समितिले समन्वय गरी अनुगमनको व्यवस्था गरिने छ
- च) स्थानीय कृषि विकास समितिले पनि आफु अन्तर्गत संचालित कार्यक्रमहरूको समयमै अनुगमन गर्न कृषि विकास समितिको संयोजक वा अन्य सदस्यको संयोजकत्वमा सम्बद्ध महत्वपूर्ण शाखाका प्रमुख वा निजको प्रतिनिधि, गैरसरकारी संस्थाको प्रतिनिधि, कृषक समूहको प्रतिनिधि, सहकारी संस्थाको प्रतिनिधि रहेको अनुगमन उप समिति गठन गर्ने र त्यसको सचिव कृषि शाखा प्रमुखले तोकेको अधिकृत कर्मचारी हुने व्यवस्था मिलाइने छ ।
- छ) उक्त उपसमितिले आफ्नो कार्यविधि आफै बनाउने छ र संयुक्त वा एकल अनुगमनको व्यवस्था समेत गर्ने छ । यस उप समितिले उपलब्धि र परिणामको मापन सूचक तयार गर्ने छ । त्यस्तै कृषि सम्बद्ध अन्य सरोकारवाला गैर सरकारी संस्था, निजी र सहकारी क्षेत्र एवं विकास साभेदार का बीचमा पनि अनुगमन प्रणालीका सूचक निर्धारण गरी कृषि समितिको अनुगमन प्रणालीमा समाहित गर्न सकिने सूचक निर्धारण गरी लागू गरिने छ । अनावश्यक सूचनाहरू माग नगर्ने र आवश्यक सूचना नछुटाउने नीति समेत अवलम्बन गरिने छ ।
- ज) यसरी सूचक तयार गर्दा स्थानीय गाउँपालिका वा नगर पालिका लाई कृषि क्षेत्रको के आधारभूत सूचना उपलब्ध गराइने हो आवधिक योजनामा निर्दिष्ट गरेका विषयक्षेत्रगत सूचक हरूसंग मिलान गर्न समन्वय गरी तदनुसारको प्रतिवेदन पठाउने व्यवस्था गरिने छ ।
- झ) अनुगमन प्रणालीलाई नियमित र व्यवस्थित बनाउन सबै

कार्यक्रम र भौगोलिक क्षेत्रमा पुग्न सम्भव नभए नमूनाको रूपमा केही वडामा र समष्टि व्यवस्थापनको अनुगमन मापनका सूचक तयार गरी तदनुसार अनुगमन गर्ने व्यवस्था समेत मिलाउन सकिने छ ।

- ब) स्थानीय प्राथमिकता प्राप्त, बहुवर्षिय वा पूँजिगत लगानी अत्यधिक भएका योजना, कार्यक्रमहरूका लागि छुट्टै सूचक तयार गरी नियमित अनुगमन गर्ने प्रणाली स्थापित गरिने छ र देखा परेका समस्या समयमै समाधान गरी योजना कार्यक्रम सुचारु गराउने व्यवस्था मिलाइने छ ।
- ट) अनुगमन कार्यका लागि लाग्ने अनुमानित बजेट समेत यस उप-समितिले तय गरी समितिमा पेश गर्ने छ ।
- ठ) समितिले विषयगत शाखालाई पनि सुपरिवेक्षण तथा अनुगमनका लागि बजेटको व्यवस्था गरी अनुगमन गर्न गराउन आवश्यक निर्देशन दिने छ ।
- ड) यसरी अनुगमन गराई विषयगत कृषि विकास समिति नगरपालिका स्थानीय तहको समितिमा नियमित प्रतिवेदन लिने व्यवस्था गरिने छ ।

१७. मध्यावधि मूल्याङ्कन :

नगरपालिकाको आवधिक, बहुवर्षिय योजना वा प्राथमिकता प्राप्त योजनाहरूको मध्यावधि तथा समष्टिगत उपलब्धि र परिणाम को मापन हुने गरी बाह्य निकाय वा विशेषज्ञबाट मध्यावधि मूल्याङ्कन गर्ने गराउने ।

१. अन्तिम मूल्याङ्कन :

- क) योजनाका बृहत्तर लक्ष र उद्देश्य हासिल भए नभएको, कहाँ, के कस्ता, सबल र कमजोर पक्ष रहन गए विश्लेषण गरी व्यवस्थापनलाई उपयुक्त नीति, रणनीति तय गर्न मद्दत पुऱ्याउनका लागि अन्तिम मूल्याङ्कनको व्यवस्था गरिने छ ।
- ख) नगरपालिकाले तयार गरेको आवधिक योजनाको अन्तिम प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने ।
- ग) आन्तिम मूल्याङ्कनका लागि तेस्रो पक्षका विज्ञबाट गर्ने गराउने व्यवस्था गरिने

१८. समीक्षा:

- क) नगरपालिकामा प्रत्येक चौमासिक र वार्षिक रूपमा संचालित सबै योजना, कार्यक्रम, आयोजना वा कृषाकलापहरूको प्रगति समीक्षा कार्यपालिकाले गर्नेछ ।
- ख) यस्तो समीक्षा बैठक चौमासिक अवधि समाप्त भएको दोश्रो वा तेस्रो हप्ता भित्र गरी सक्ने गरी तालिका निर्धारण गरिने छ ।
- ग) यस समीक्षा बैठकमा सरोकारवाला सबै सरकारी, गैर सरकारी, निजी, सहकारी, विकास साभेदारहरू तथा आम संचारको उपस्थिति अनिवार्य गराइने छ । समीक्षामा आँकडा प्रस्तुति गर्नुभन्दा पनि देखा परेका मुद्दा, समस्याहरूबारे छलफल गरिने र समस्या समाधानका सहज उपाय खोजिने छ र कुन तहबाट उक्त समस्या समाधान हुने हो सो को समेत जिम्मेवारी तोकिने छ ।
- घ) समीक्षा गरिनुभन्दा पहिले समितिको बैठक बोलाइ विस्तृत विषय क्षेत्रको समीक्षा गर्ने र देखा परेका समस्याको विश्लेषण गरी कुन तहबाट समाधान गरिनु पर्ने हो, सो समेत किटान गरी प्रतिवेदन कार्यपालिकाको समीक्षा बैठकमा पेश गर्ने ।
- ङ) स्थानीय, प्रादेशिक वा राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त योजना र विकास साभेदारहरूको सहयोगमा संचालित योजना कार्यक्रमको समेत २/२ महिनामा समीक्षा गरिने छ ।
- च) समीक्षा बैठकमा प्राप्त गुनासाहरूलाई समेत सम्बोधन गरिने छ ।

१९. जिल्ला सभामा वार्षिक समीक्षा:

जिल्ला समन्वय समितिले आयोजना गर्ने समीक्षा बैठकमा नगरपालिकाले नियमित रूपमा प्रतिवेदनसहित सहभागिता जनाउने छ ।

२०. प्रतिवेदन

- क) नगरपालिकाले पारित गरेको आर्थिक कार्यविधि अनुसारको ढाँचामा आर्थिक प्रतिवेदनहरू मासिक रूपमा अख्तियार प्राप्त

महाशाखा वा शाखा प्रमुखले तोकिएको कार्यालय वा निकायमा पठाउने छ ।

- ख) भौतिक प्रगति प्रतिवेदन साधारणतया चौमासिक भुक्तान भएको ७ दिन भित्र अख्तियार प्राप्त महाशाखा वा शाखा प्रमुखले नगरपालिकामा पठाउने व्यवस्था मिलाइने छ ।
- ग) आ-आफ्नो जिम्माको आर्थिक तथा भौतिक प्रतिवेदन समितिका सचिव मार्फत शाखा प्रमुखहरूले नगरपालिकाको समीक्षा बैठक हुनुभन्दा अगावै समितिमा छलफल गराई प्रस्तुत गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
- घ) चौमासिक प्रतिवेदनमा भौतिक प्रगतिका साथै आय व्ययको समग्र स्थिति प्रस्तुत गरिने व्यवस्था गरिने छ ।

परिच्छेद ६

२१. पारदर्शिता, जवाफदेहिता तथा उत्तरदायित्व, प्रचार, प्रसार, सूचनाको हक र सुशासनका औजारहरूको प्रयोग, गुनासो व्यवस्थापन आदि
 १. नगरपालिकामा गरिने कृयाकलाप, प्रदान गरिने सेवा सुविधालाई पारदर्शि, उत्तरदायी, जवाफदेही र प्रभावकारी रूपमा नागरिक प्रति सम्बेदनशील भइ संचालन गरिने छ ।
 २. यसरी संचालन गर्दा नागरिकको व्यापक सहभागितामा संचालन गरिने छ ।
 ३. नगरपालिकामा कार्यक्रम संचालन गर्दा सुशासनका मूलभुत मान्यता जस्तै कानूनको शासन, आर्थिक अनुशासन, मानव अधिकारको पूर्ण प्रत्याभुति, विकेन्द्रीकरण तथा भ्रष्टाचार मुक्त प्रशासन जस्ता असल शासनका आधारभूत मान्यतालाई आत्मसात गर्दै कार्य गर्ने संस्कृति अवलम्बन गरिने छ ।
 ४. नगरपालिकामा सुशासन कायम गर्न गराउन समितिले विशेष पहल गर्ने छ र स्थानीय सरकारबाट कृषि कार्यक्रममा सुशासनको प्रत्याभुति दिलाउन असल शासनका निम्न मूल्य मान्यताको अबलम्बन गरिने छ:

- क) स्थानीय कृषि कार्यक्रममा सम्बद्ध सबै कर्मचारी र संघ, संस्था नगरपालिका प्रति उत्तरदायी भइ कार्य गर्ने छन र तोकिएको जिम्मेवारी तोकिएको समयमा सम्पादन गरी जवाफदेही प्रशासन संचालन गरिने छ ।
- ख) नगरपालिकामा र कृषि समितिबीच कार्य जिम्मेवारीको बाँडफाँट कार्य विभाजन नियमावली, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसार किटान गरी जिम्मेवार बनाउने छ ।
- ग) महा शाखा, शाखा, उपशाखा र इकाई कार्यालयले आफ्नो मातहतका कर्मचारीको कार्य विवरण तयार गरी तदनुसार जिम्मेवारी किटान गरिने छ ।
- घ) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र कृषि सम्बद्ध सबै शाखा, महाशाखा प्रमुख बीचमा कार्य सम्पादन करार गरिने छ र उक्त करारको संस्थागत रूपमा नियमित समीक्षा गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाइने छ ।
- ङ) कृषि सम्बद्ध सबै महाशाखा, शाखा वा कार्यालयले आफ्नो शाखा वा महाशाखाबाट उपलब्ध गराइने सेवा, सुविधालाई निर्दिष्ट ढाँचामा नागरिक बडापत्रमा प्रकाशित गरी राख्ने व्यवस्था गरिने छ ।
- च) निश्चित रकम भन्दा माथिको विकास निर्माण कार्यमा सबै विवरण देखिने गरी योजना स्थल र सार्वजनिक स्थानमा सूचना पाटीको (होर्डिंग बोर्डको) व्यवस्था गरिने छ ।
- छ) नागरिकको गुनासो सुन्ने र सम्बोधन गर्ने संस्थागत संयन्त्र स्थापित गरी कृयाशिल गराइने छ ।
- ज) सुशासनका औजार जस्तै सार्वजनिक र सामाजिक परीक्षण, नागरिक सुनुवाई, नागरिक पृष्ठपोषण प्रतिवेदन भेरी नगर पालिकाको सार्वजनिक परिक्षण कार्यविधि २०७५ अनुसार गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाइने छ ।
- झ) नागरिक वा सर्वसाधारणका लागि आफ्नो आय-व्ययको

- विवरण सार्वजनिक गर्ने गराउने र कार्यालयको वेब साइटमा समेत नियमित रूपमा राख्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
- ब) आन्तरिक र अन्तिम लेखापरीक्षण गराउने र बेरुजुलाई समयमा नियमित, असूलउपर गरी फर्छ्यौट गर्ने गराउने व्यवस्था गरिने छ
- ट) सार्वजनिक खरीद ऐन नियमावली बमोजिम खरिद कार्य गर्ने गराइने छ
- ठ) आचार संहिता अनिवार्य रूपमा परिपालना गर्ने गराइने छ
- ड) सूचनाको हक सम्बन्धि ऐनको पालना गरिने र बर्गिकृत बाहेकका सबै सूचना नागरिकको पहुँचमा पुऱ्याइने छ ।
- ढ) वार्षिक कार्यक्रम र बजेट र चौमासिक तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन आम संचार मार्फत सार्वजनिक गर्ने गराउने र कार्यालयको सूचना पाटी र वेब साइटमा राखिने छ
- ण) निर्णय गर्दा कानूनसम्मत प्रकृया पुऱ्याई मात्र अख्तियार वालाले निर्णय लिने छ र निर्णयको वैधताका साथै सार्वजनिक नागरिकको ग्राह्यता समेत प्राप्त गरिने गरी कार्य गरिने छ
- त) विकास निर्माणका कार्यक्रम र योजना तथा सेवा प्रवाहलाई क्रमशः स्वीकृत कार्यतालिका र नागरिक बडापत्रमा तोकिएको समयमा सम्पन्न गर्ने गराइने छ
- थ) भ्रष्टाचारमा शुन्य सहनशिलता अपनाइने छ र कुनै पनि भ्रष्टाचार हुन नदिने वातावरण श्रृजना गर्ने गराइने छ
- द) सबै पदाधिकारीले सम्पति विवरण समयमानै तोकिएको कार्यालयमा पेश गर्ने पद्धति अवलम्बन गरिने छ ।
- ध) अनुदान वा विउविजन वा सरकारी श्रोत वितरणको कार्यविधि स्वीकृत गराई मात्र वितरणको व्यवस्था गुनासो नआउने गरी गर्ने गराइने छ र सम्भव भएसम्म विपन्न वर्ग र सीमान्त किसानलाई उपलब्ध हुने व्यवस्था गरिने छ ।
- न) वित्तीय जोखिम न्यूनिकरणका सबै उपाय अवलम्बन गरिने छ ।

कृषि विकास कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि-२०७५

२२. खारेजी र वचाउ
१. स्थानीय तहमा संचालित कृषि कार्यक्रम यसै कार्यविधि बमोजिम संचालन भएको मानिने छ ।
 २. यस कार्यविधिमा भएका प्रावधानहरु संविधानसँग बाझिएमा स्वत अमान्य भएको मानिने छ ।
 ३. यस कार्यविधि संसोधन गर्ने अधिकार यस नगर कार्यपालिकामा निहित रहनेछ ।

आज्ञाले,
तुलाराम गिरी
नि.प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कृषि विकास कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि-२०७५
